

Michał Drożdż

Pytania
o podmiotowość i tożsamość
człowieka
w cyberprzestrzeni

1.1. Pytania o podmiotowość człowieka w cywilizacji nowych technologii

System synergiczny: człowiek-media

Marshall McLuhan (1911-1980)

1.2. Pytania o podmiotowość człowieka w cywilizacji nowych technologii

- **Marshall McLuhan:**
- *media kształtują człowieka*

- **Alvin Toffler:**
- *zalewa nas trzecia fala*

- **Henry Jenkins**
- *adoracja przy ołtarzu konwergencji*

- **Tim Berners-Lee**
- *Człowiek usieciowiony*

1.3. Pytania o podmiotowość człowieka w cywilizacji nowych technologii

- próba krytycznej oceny dyskursu antropologicznego kilku teorii nowych mediów elektronicznych
- perspektywa personalistyczna analiz
- teza główna:
  - człowiek ze swoją podmiotową godnością i osobową tożsamością jest w świecie nowych technologii trwałą i niezmienną się ontyczną wartością, mimo zmieniających się technologicznych i komunikacyjnych uwarunkowań jego życia i działania

2.1. Podmiotowość a technicyzacja życia

- **immanentny związek człowieka z maszyną**
  - przestrzeń medialna jako interfejs człowieka i maszyny
- **nowa „ontologia medialna” i „ontologia wirtualna”**
  - systematyczne uzależnianie się człowieka od przedmiotowego świata
  - redukowanie człowieka do poziomu świata przedmiotowego
  - negowanie prymatu osoby nad rzeczami

2.2. Podmiotowość a technicyzacja życia

- człowiek tworząc technikę traci z pola widzenia siebie samego jako racjonalny podmiot wiedzy i działania
- człowiek przypisuje swoim dziełom rolę i sprawczość podmiotową
- człowiek wyzbywa się poczucia odpowiedzialności w świecie perfekcyjnych maszyn
  - człowiek zatapia się czasem w złudnej nadziei, że problemy, jakie stwarza technika, znajdą również techniczne rozwiązanie
- „technicyzacja” ludzkiej świadomości
- depersonifikacja człowieka w świecie maszyn prowadzi do instrumentalnego i przedmiotowego traktowania ludzi

3. Nowy wymiar sporu o podmiotowość

- wpływ mediów i nowych technologii na człowieka i społeczność **jest niewątpliwie wymiernym faktem empirycznym**
- trudności pojawiają się **na poziomie interpretacji i analiz** dotyczących
  - skali tego zjawiska
  - oraz skali konsekwencji tego wpływu na człowieka
- niektóre koncepcje medialne oscylują w kierunku **negacji obiektywnych fundamentów tożsamości człowieka**, ulegając sugestywnym i modnym wizjom determinizmu technologicznego
- **postrzeganie człowieka jako produktu medialnego**
  - jako produktu medialnych interakcji
  - jako twór zewnętrznych systemów symboli
  - jako „symboliczną projekcję wirtualnego świata”

4.1. Podmiotowość dyskursywna

Podmiotowość i tożsamość dyskursywna

Vilem Flusser (1920-1991)

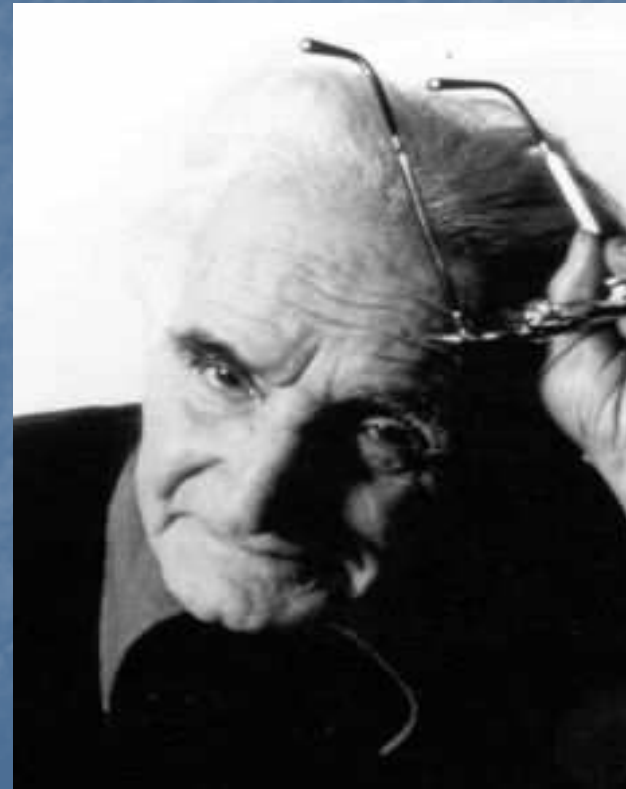
4.2. Podmiotowość dyskursywna

- człowiek urzeczywistnia się nie w przestrzeni komunikacji interpersonalnej, ale **poprzez relacje przedmiotowe, przez technikę**
- człowiek staje się **projektem urzeczywistnianym spośród wielu alternatywnych możliwości społecznego i technicznego dyskursu**
- **negacja duchowej podmiotowości człowieka**
  - pozbawienie człowieka możliwości odpowiedzialnego, a więc wolnego i racjonalnego działania
- to nie człowiek zmienia świat, tylko świat zmienia człowieka
- stawanie się człowiekiem dokonuje się w procesie **zastępowania podmiotowości strukturami projekcyjnymi**

5.1. Podmiotowość antykwaryczna

Podmiotowość i tożsamość antykwaryczna

Günther Anders (1902-1992)

5.2. Podmiotowość antykwaryczna

- **świadomość człowieka** jest w permanentnym stanie tworzenia się, jest ciągle *under construction*
- **negacja podmiotowości człowieka** i jego podmiotowej odpowiedzialności
- **ludzkie działanie jest zdeterminowane przez technikę**
  - działanie człowieka przestaje być czynem ludzkim
  - człowiek nie działa w sposób wolny
- model komunikacji „twarzą w twarz” jest zastąpiony **modelem „człowiek-maszyna-człowiek”**

5.3. Podmiotowość antykwaryczna

- człowiek jako „element antykwaryczny”
  - ludzkie możliwości poznawcze nie wytrzymują konkurencji i potencjału percepcyjnego i rejestracyjnego maszyn
  - człowiek przestaje być panem techniki, a staje się jej sługą
  - człowiek nie dorasta do perfekcji maszyn
- konsekwencją rozwoju świata mediów jest nowa forma analfabetyzmu

6.1. Podmiotowość synergetyczna

System synergetyczny: człowiek-maszyna

Norbert Bolz (1953-)

6.2. Podmiotowość synergetyczna

- media technologicznym przedłużeniem centralnego systemu nerwowego
- system nerwowy jako elektroniczna sieć koordynująca nasze zmysły
- człowiek staje się nie tyle użytkownikiem narzędzi, ale integralnym elementem, organiczną częścią technicznej struktury
- technicyzacja życia wzmacnia proces coraz większej identyfikacji człowieka z maszyną

6.3. Podmiotowość synergetyczna

- **nowa semantyka** komunikacji
  - komunikacja nie jest komunią i wymianą
  - komunikacja jako komutacja
- komunikacja jako przedmiotowa łączność pomiędzy „**umaszynowionymi konceptami**”:
  - człowiek-nadajnik + człowiek-odbiornik
- **modyfikacja terminologii** opisu komunikacji
  - terminologia człowieka w opisie maszyn
  - terminologia maszyn w opisie człowieka

7.1. Odnaleźć się w cyberprzestrzeni

- **relewancja pytań o podmiotowość tożsamość człowieka** w kontekście współczesnej medialnej debaty antropologicznej
- **potrzeba poznawczego wysiłku** odkrywania prawdy o człowieku w nowych uwarunkowaniach postępu cywilizacyjnego
- **potrzeba troski o dobro człowieka**, próbującego rozumieć siebie pośród współczesnych procesów cywilizacyjno-kulturowych
- **potrzeba krytycznego spojrzenia** na konsekwencje niektórych błędnych wizji człowieka zdeterminowanego przez przedmiotowy świat techniki

7.2. Odnaleźć się w cyberprzestrzeni

■ wniosek końcowy

- człowiek, wchodząc w świat mediów, w świat wirtualny, **nie traci nic ze swojej ontycznej tożsamości**
- zmieniają się tylko uwarunkowania jej manifestacji i prezentacji
- **człowiek nie jest „ślepy m wędrowcem”, błąkającym się po bezdrożach cyberprzestrzeni, ale jego osobowa wartość i godność domagają się poszukiwania i odkrywania, także w wirtualnym świecie mediów elektronicznych, obiektywnego fundamentu jego podmiotowej tożsamości**

7.3. Odnaleźć się w cyberprzestrzeni

My tworzymy media, a media kształtują nas

(Marshall McLuhan)

potrzeba zatem

poznać człowieka, by zrozumieć technikę
zrozumieć technikę, by poznać człowieka

7.4. Odnaleźć się w cyberprzestrzeni

Nie lękajcie się nowych technologii! One są pośród podziwu godnych wynalazków, które Bóg oddał do naszej dyspozycji, aby odkrywać, używać, zapoznawać z prawdą, także z prawdą o naszej godności (...).

- Jan Paweł II, *Szybki rozwój* (2005), 14

Dziękuję za uwagę i cierpliwość !